

BUITEN

11^e JAARGANG N°. 43.

ZATERDAG 27 OCTOBER 1917.

Foto C. Steenbergh.

DE KERK TE RHOON IN HET OVERMAASCHE.

Redacteur: Mr. A. LOOSJES.

INHOUD:

JACK DE ZANGER, DOOR HUBERT FOOTNER (3)	BLZ. 506, 516
LUTHER VERBRANDEN, DOOR F. W. DRIJVER	BLZ. 507
NAAR DE BROMO IN HET TENNGERGEBERGTE, DOOR VAN DER BRUGH, GEÏLLUSTREERD	BLZ. 508—511
SCHETSJES UIT DE OOST, DOOR WILLY	BLZ. 509
WILDE ROZEN, DOOR ELISE RUTGERS	510
DE OUDSTE DIERENTUIN, DOOR G.	511
HET HUIS EN DE KERK TE RHOON, DOOR C. V. JR., GEÏLLUSTREERD	BLZ. 505, 512—515
UIT DE OUDERE CULTUURGESCHIEDENIS VAN HET PAARD, DOOR GERLOF KALMA	BLZ. 514
BESCHRIJVINKJES, DOOR CHR. A. J. VAN DER LINDEN	515
EEN WEERVOORSPELLER MIDDEN IN DE STAD, DOOR G.	515
DE DEUR VAN HET PORTAAL DER SLOTKERK TE WIT- TENBERG. (ILLUSTRATIE)	516

BERICHTEN VAN REDACTIE EN UITGEVERS.

Men gelieve alles wat de Redactie of de Administratie van dit weekblad betreft te adresseeren aan de Uitgevers Scheltema & Holkema's Boekhandel, Rokin 74—76, Amsterdam, met de toevoeging: „Voor de Redactie” of „voor de Administratie van het Weekblad Buiten”. Duidelijke naam en adresvermelding wordt verzocht ook achter op de foto's.

De uitgevers verzoeken beleefdelijk dit blad te noemen als men naar aanleiding van eene advertentie, een aanvraag of een bestelling aan een adverteerder doet.

Afzonderlijke nummers: Prijs 25 cts.

JACK DE ZANGER.

EEN GESCHIEDENIS UIT HET HOOG NOORDEN VAN CANADA,
(3) DOOR HUBERT FOOTNER.

TOEN Garrod weder alleen was, keek hij naar het traag voortvloeiende water onder de zijde van het schip, met de treurige, verlangende oogen die des nachts zoo dikwijls over de leuning der bruggen in de steden kijken. Maar er waren te veel menschen in den omtrek der boot; de plons zou hem onmiddellijk verraden hebben.

Met groote inspanning herstelde hij zich, en terwijl hij de scheeps-trap opklom, ging hij naar zijn hut. Daar sloot hij zijn valies, en terwijl hij er zijn revolver uithaalde, een modern „hammerless” ding, vergewiste hij er zich van dat het geladen was, en liet het in zijn zak glijden. Hij kreeg zijn eigen gezicht in den spiegel in het oog, en huiverde. „Zoo gauw het donker is,” mompelde hij.

Hij ging op zijn kooi zitten en wachtte. Langzamerhand begon hij een brandenden dorst te voelen, en hij ging naar de groote kajuit om wat water. Onderwijl had Jack, na zijn vlot te hebben beladen, zich aan boord van de stoomboot begeven om eens te zien of hij een courant van minder dan twee maanden oud kon machtig worden, en in den salon stonden de beide mannen plotseling tegenover elkaar.

Garrod maakte een beweging alsof hij terug wilde keeren, doch het was te laat; Jack had hem reeds herkend. Toen hij den blik van verbazing op het gelaat van den ander zag, gleed Garrod's hand naar zijn achterzak, doch zij werd tegengehouden door het geluid van Jack's stem.

„Frank!” riep hij uit, en er klonk blijdschap in zijn stem. „Frank Garrod, zoo waarachtig!” Met uitgestoken handen kwam hij op hem toe.

„Frank, ouwe jongen, wie zou gedacht hebben jôuhierte vinden!”

Garrod staarde naar den ander in stomme verbazing over diens glimlach en hartelijken toon. Een oogenblik lang was hij geheel ontzenuwd, zijn handen en lippen beïden. „Ben — ben jij — Malcolm Piers?” stamelde hij.

„Ja waarachtig!” riep Jack, hem de hand schuddend. „Wat scheelt jou? Toen je me in 't oog kreeg, keek je net alsof je er gewoon kapot van was. Ik ben geen geest, man! Wat doe je hier eigenlijk?”

„Ik ben secretaris van Sir Bryson,” mompelde Garrod, met moeite.

Jack's blijdschap was even duidelijk als onbevungen. De salon weerklonk van zijn uitroepen. Garrod herstelde zich een weinig, doch hij kon zijn verbazing niet verbergen over Jack's blijdschap.

„Je ziet er tamelijk beroerd uit,” zei Jack eindelijk. „Zeker van 't fuiven. Nu we je eenmaal hier hebben, zul je een beetje geregelder leven moeten leiden, m'n jongen.”

„Wat voer jij hier uit, Malcolm?” vroeg Garrod dof. „Die naam zou ik hier maar niet al te veel gebruiken, ouwe jongen,” zei Jack achteloos. „Ik heb hem al lang geleden afgelegd. Ik heet nu eenvoudig Jack de Zanger. Zoo noemen de lui me hier, omdat ik wel bij de kampvuren zing.”

„Ah zoo!” zei Garrod. „ja, dat lijkt me een goed idee, je naam te veranderen en hier rond te trekken.”

„Ik hoefde me er anders niet voor te schamen,” zei Jack snel. „Maar in 't Oosten van 't land is ie te goed bekend. Ik wou niet dat ik aldoor maar zou moeten uitleggen waarom ik hierheen was gekomen. Dat ging niemand aan. En daarom liet ik ze me maar noemen zooals ze wilden.”

„Natuurlijk,” zei Garrod.

„Ga wat rondtrekken, net als ik doe,” riep Jack uit. „'n Beetje werk op de rivier, een beetje goud delven, een beetje jagen en vallen zetten. 'n Allemachtig lollig leventje! Ik begrijp niet hoe jonge kerels met bloed en spieren in hun lichaam, hun leven kunnen verknoeien in de steden, als ze een leven als ik kunnen leiden. Nieuw land om te onderzoeken, goud om te delven, en wild om te schieten. 't Is altijd prettig, of je 't vindt of niet. Dat is de ware vrijheid, Frank, met je eigen handen te werken voor al wat je krijgt en niemand er dankje voor te hoeven zeggen. Waarachtig, ik ben blij dat ik je gevonden heb,” ging hij enthousiast voort. „wat zullen we veel te praten hebben over menschen en plaatsen, die we vroeger allebei kenden! Ik zou daar nu nooit meer kunnen aarden, maar toch verlang ik vaak er van te hooren. Jij zult me er een boel over kunnen vertellen.”

Een siddering ging over Garrod's gelaat. „Zeker,” zei hij zenuwachtig. „Maar op 't oogenblik heb ik toevallig geen tijd, omdat ze me daar ginds op den oever wachten. Maar later zie ik je wel.”

„Morgen dan maar,” zei Jack luchtig; maar zijn oogen volgden den verdwijnenden Garrod met een verwonderden en koeler geworden blik. „Wat kan er met hem zijn?” vroegen zij.

Terwijl Garrod haastig aan wal ging, beefden zijn handen en zijn gezicht trilde van verlichting, en telkens mompelde hij maar bij zichzelf: „Hij weet er niets van! Hij schijnt er niets van te weten!”

HOOFDSTUK DRIE.

BIJ HET KAMPVUUR.

Jack zat bij zijn eigen vuur op zijn doolie gemak op zijn banjo te tokkelen. Achter hem stond zijn zeildoeken tent, met de opening naar het vuur, en met een muskietennet erin. Aan alle kanten was de kleine, open plek, waarop zijn tent stond, omgeven door dik kreupelgewas van populieren, behalve aan den voorkant, waar hij vrij op de rivier uitzag, die kalm voortvloede. De keus van kampplaats, het vuur, en de netheid in en om zijn tent, verrieden den geïfenden kampeerder. Voor Jack was dit leven even natuurlijk als voor forensen hun leventje van iederen dag op en neer reizen en haastig maaltijden gebruiken in lunchrooms. Daar de borden omgewasschen waren, heerschte er nu rust in het kamp, hoewel Jack zelf niet bijzonder rustig gestemd was. Hij sloeg een paar accoorden aan en legde toen de banjo neer. Hij morrelde wat in het vuur en vloekte, toen het hierdoor niet opvlamde maar eerder minder werd. Hij stak zijn pijp aan en liet hem dadelijk weder uitgaan. Een klein duiveltje had hem te pakken. Hij keek en luisterde voortdurend in de richting van het fort, en telkens als hij zich verbeeldde een geluid te hooren, sprong zijn hart op, en klopte zoo hevig, dat het leek alsof het in zijn keel klopte. Nu eens dacht hij: „ze zal wel komen,” en dan glimlachte hij vol vertrouwen; het volgende oogenblik, zonder eenige reden, zeide hij: „ze komt niet,” en dan fronste hij de wenkbrauwen en beet zich op de lippen.

Eindelijk hoorde hij werkelijk een geritsel tusschen de boomen. Hij sprong verrast en blij op, en ging onmiddellijk weder zitten, terwijl hij nonchalant op zijn banjo tokkelde.

Het was inderdaad Mary. Zij kwam bleek en buiten adem op de open plaats aanhollen, en keek naar Jack, of zij zóó klaar was om om te keeren en te vluchten. Jack glimlachte en knikte alsof hij het een doodgewoon bezoek vond. De glimlach echter verstijfde op zijn lippen, want Mary werd door een ander gevolgd, namelijk door Davy, de oudste van haar broertjes. Een oogenblik wist Jack niet goed waar hij aan toe was, doch hij had het zich tot een stelregel gemaakt, dat een man, in zijn omgang met de schoone sexe, steeds zijn zonnigsten glimlach moet vertoonen. En terwijl hij dus zijn teleurstelling zoo goed mogelijk verduwde, begroette hij Davy alsof hij ook hem aldoor verwacht had.

Men kan zich voorstellen wat Mary gedurende de laatste paar uren gevoeld had; hoe vaak zij bij zichzelf gezworen had, dat zij niet gaan zou. Maar dan begon haar verlangen opnieuw te spreken en werd haar de baas. Misschien zou zij ook niet gegaan zijn, als die aantrekkelijke jonge dame niet op het toneel verschenen was. Misschien had zij ook wel een ander excuus weten te vinden. Hoe dit ook zij, zij had Davy meegebracht. Hierbij had zij niet naar het Wetboek van Madame Etiquette te werk kunnen gaan. Zij had dit zelf bedacht of misschien was het wel een instinct dat haar hart haar ingaf.

Terwijl zij Jack gretig en heimelijk gadesloeg om te zien hoe hij het opnam, kwam zij tot de conclusie dat zij er goed aan gedaan had.

„Hij zal er mij te meer om achten”, dacht zij, met een zucht van verlichting.

Natuurlijk had zij er verstandig aan gedaan. Na zijn eerste teleurstelling zag Jack zich gecoopt zijn pet voor haar af te nemen. Hij had nooit een dergelijk Indianenmeisje ontmoet. Hij haastte zich zijn bezoekers op hun gemak te stellen.

„Ik zal even thee zetten”, zei hij, volgens het beleefdheids-ceremonieel van het land, terwijl hij den koperen pot opnam.

„Wij hebben net thee gehad”, zei Mary. „Davy zal een pijp met je rooken”.

Mary droeg nu een sjaal over haar katoentje, maar inplaats van de sjaal met haar handen dicht om zich heen te houden, zooals de indiaanschen dit doen, had zij hem kruiselings over haar borst heengeslagen als een fichu, en hem om haar middel gewonden en de einden ervan ingestopt. Jack keek goedkeurend naar haar.

Davy was jong voor zijn zestien jaren, en zoo slank als een jonge boom. Hij had magere, fijngeteekende trekken, en oogen, die iets even verlangends hadden als die van zijn zuster. Op 't moment was hij erg weinig op zijn gemak, doch zijn gelaat vertoonde iets vastberadens, dat Jack beviel. Schuchter haalde de knaap een pijp te voorschijn, die klaarblijkelijk pas geleden aangeschaft was, en vervolgens stopte hij hem onhandig.

Jack's instinct leidde hem ertoe, zich voor het oogenblik niet met Mary te bemoeien, zoolang hij bezig was op goeden voet met Davy te komen. Hij wist zeer goed hoe hij dit moest aanleggen. Binnen korten tijd waren zij in een gesprek gewikkeld over prairiehoenders op nonchalanten, manlijken toon.

„Ik heb er nog nooit zooveel gezien als van 't jaar,” zei Davy. „Je hoeft de heuvel maar op te klimmen, om d'r zooveel mee te brengen als je maar wil”.

„Wat voor 'n geweer gebruik je?” vroeg Jack.

De oogen van den knaap begonnen te schitteren. „Mijn vader heeft 'n Lefever-geweer,” zei hij trotsch. „Ik mag 't van hem gebruiken”.

„Zoo,” zei Jack, die deed alsof dit ergen indruk op hem maakte. „Van dat merk zijn d'r niet veel in 't land”.

„'t Is 'n heel goed geweer,” zei Davy beschermend. „Ik mag 't graag uit elkaar nemen om schon te maken,” voegde hij er jongensachtig bij.

„Ik zou graag de prairie eens met je ingaan, terwijl ik hier ben,” zei Jack. „Maar ik heb geen jachtgeweer. Dan zal ik ze 't licht maar moeten probeeren uit te blazen met m'n nummer tweentwintig”.

Dit soort gesprekken droeg er zeer toe bij hen tot elkaar te brengen. Zij dampden er op los, en praatten over allerlei dingen. Mary luisterde zonder aan 't gesprek deel te nemen, zooals ie nand, die maar een vrouw is, betaamt, en het genoeg dat zij in het goed opschieten met elkaar van het tweetal vond, toonde zich in een kuiltje in haar wangen.

Toen zij haar oogen opsloeg, straalden zij Jack letterlijk tegen.

Jack wist zeer goed, dat, om de harten van de kinderen van het Noorden te winnen, men hun verhalen moet doen van de wondere werelden waar zij allen van droomen, en die buiten hun waarnemingsvermogen vallen. Hij leidde het gesprek in deze richting.

„Ik vermoed dat je al wel van school zult zijn,” zeide hij tot Davy, op een toon van volwassene tot volwassene. „Denk je er niet over, eens een tocht naar de beschaafde wereld te maken?”

De knaap aarzelde voor hij antwoordde. „O, daar denk ik aldoor over,” zeide hij op zachten, bewogen toon. „Ik voel me ongelukkig altijd als de stoomboot weer zonder me weggaat. Ik voel me hier niet thuis meer. Ik moet de wereld in.”

„Nou, 't zal zoo lang niet meer duren of je maakt je tocht,” zei Jack hartelijk.

„Je zult Prince George zeker wel goed kennen, he?” vroeg de knaap met verlangen in zijn stem.

„Ja zeker,” zei Jack, „maar waarom zou je je bepalen tot Prince George? Dat heeft als stad niet veel te beteekenen. Montreal moet je zien. Daar ben ik grootgebracht. Dat is nog 's een stad! Heelemaal van steen gebouwd! Prachtige banken en winkels en kantoorgebouwen van tien, twaalf, veertien verdiepingen hoog. Je hebt aan het meer een huis van twee verdiepingen gezien; nou, stel je nu eens zeven van die huizen voor, het een boven op het andere, met op iedere verdieping menschen, die daar werken!”

„Je houd ons voor den mal,” zei de jongen. Zijn eigen oogen en die van zijn zuster schitterden.

„Nee, ik heb er wel plaatjes van gezien in de tijdschriften,” zei Mary snel.

„Daar heb je Notre Dame-street,” zei Jack droomerig, „en Great Sint James, en de Sint Catherine Straat, en St. Lawrence Main; ik zie ze voor me! Stel je eens kilometers van groote étalageramen voor, die 's avonds zoo helder verlicht zijn of de z'n erin scheen. Stel je eens duizenden manen voor, die recht boven de straat hangen, en waar de menschen bij zien kunnen, dan heb je zoowat een beeld van zoo'n groote stad.”

„Wat prachtig!” mompelde Mary.

„Er is een electrisch licht in Fort Ochre,” zei de jongen,

„maar ik heb 't niet aan gezien. Ze zeggen, dat als de factor in zijn handen klapt, dat 't dan schijnt, en dat, als hij nog eens klapt, 't weer uitgaat.”

Mary bloosde over de onwetendheid van haar broer. „Dat is alleen maar om de Indianen voor den mal te houden,” zei ze snel. „Natuurlijk zit er iemand achter de toonbank om 't aan en uit te draaien.”

Jack vertelde hun van spoortreinen en electrische trams; van fabrieken, die duizenden meters laken per dag weefden, en machines, die schoenen uitspuwden, kant en klaar om aan te trekken. De ouderwetsche sprookjes waren kinderachtig, vergeleken bij zulke wonderen — denk toch 's dat je je maal gebruikt in een spoorrijtuig, dat zich sneller voortbeweegt dan de wilde eend vliegt! — en bovendien verzekerde hij hun op zijn woord van eer dat 't allemaal waar was.

„Vertel ons eens over schouwburgen,” zei Mary. „Er staan zooveel verhalen over theaters in de tijdschriften, maar ze leggen niet uit wat het zijn”.

„Nou, een theater is een allemachtig groot gebouw met een hooge zoldering en met allemaal stoelen op den grond,” zei Jack. „Achterin heb je allemaal galerijen met nog meer stoelen. Voorin heb je een vloer, die het tooneel heet, en vóór dit tooneel hangt een groot gordijn, dat neer is terwijl de menschen binnenkomen, zoodat je niet kunt zien wat er achter is. Het is allemaal helder verlicht, en er is een orkest met veel violen en andere instrumenten, die allemaal voor het tooneel samen spelen. Als het tijd is, wordt het gordijn opgetrokken,” ging hij voort, „en dan zie je het tooneel heelemaal net als een schilderij met prachtig geschilderde tafereelen. Dan komen de tooneel-spelers en speelsters op het tooneel en vertellen elkaar een verhaal. Ze dansen en zingen, en maken mekaar het hof, en vermaken zich verduiveld goed. Dat noemen ze een tooneelspel.”

„Bestaat 't uit niks anders dan uit hofmaken?” vroeg Davy. „Komt 'r niks in over jagen en sport?”

(Vervolg op blz. 516 van dit nummer.)

LUTHER VERBRANDEN.

Door geheel de Protestantsche Kerk zal op 31 October herdacht worden, hoe de Augustijner monnik dr. Maarten Luther, juist vier eeuwen geleden, daags voor Allerheiligen aan de Slotkerk te Wittenberg zijn abm bekend geworden stellingen bevestigde, over welk feit het hier de plaats niet is uit te weiden.

Als een eigenaardigheid moge evenwel vermeld worden hoe de Hervormer van de zijde der tegenstanders nog lang na zijn dood gestraft werd voor de euveldaad, welke, naar hun schatting, door hem was bedreven. De viering van het St. Jansfeest bood telken jare een goede gelegenheid, zich op den afvallige te wreken.

Van oudsher bestond de volksgewoonte, een of ander misdadiger, die door het gerecht niet gestraft kon worden, omdat hij niet ontdekt of, om welke reden ook, niet te bereiken was, „pour acquit de conscience”, of, beter misschien, om de wraaklust bot te vieren, *in effigie*, d.w.z. in beeltenis te straffen. Inzonderheid was dit lot weggelegd voor den bekenden verrader Judas.

In sommige streken wordt een stroopop, den man van Karioth voorstellend, door de straten van stad of dorp gesleurd en daarna verbrand of hij wordt door de matrozen in den mast geheschen, daarna omlaag gehaald, met knuppels togetakeld en tot slot van de executie, in zee geworpen. Een en ander behoorde tot de oude Goede Vrijdag gebruiken.

In dien zelfden geest liet het volk, voor ettelijke jaren, op de Parijsche boulevards vermeend recht, hetwelk later zou blijken schandelijk onrecht te zijn, weervaren aan Dreyfus, den balling van het Duivelseiland, gelijk in 1651 te Bordeaux met Mazurin, alsook herhaalde malen te Londen met Guy Fawkes, den hoofdaanlegger van het buskruit-verraad van 1605 en, in het laatst der negentiende eeuw, met Salisbury geschiedde, die te Caracas gefusileerd werd... dat is te zeggen *in effigie*!

Iets dergelijks, dan, had plaats ten aanzien van Luther. In den aanvang der vorige eeuw bestond hier en daar in Duitschland, b.v. in Salzburg, nog de gewoonte, dat, bij gelegenheid van het St. Jansfeest, de jongens langs de huizen trokken, ten einde giften in te zamelen voor de feestviering, terwijl zij daarbij het volgend liedje opdreunden:

St. Johannes Sakrata
Musz den Martin Luther braten
Musz ihn met Eiben spicken
Musz ihn den Teufel zum Fraszze schicken.

Waarschijnlijk is door dezen of genen fanatieken tegenstander van den Hervormer, Luthers naam gezet in de plaats van een of andere kooze macht of gevreesde natuurkracht. Men verbrandde vroeger immers ook den winter!

Aan het doen opgaan in vlammen van een mannequin, Luther voorstellend, zooals indertijd tot de vertooningen op het tooneel der Jezuiten-studenten te München behoord moet hebben, zal insgelijks een of ander oud heidensch gebruik ten grondslag hebben gelegen, hetwelk, aldus gewijzigd, den afkeer jegens den Hervormer op aanschouwelijke wijze moest voorstellen.

F. W. DRIJVER.

NAAR DE BROMO.
DE BROMO-TOP BOVEN DE WOLKEN. OP DEN ACHTERGROND DE ROOKENDE SMEROE.

NAAR DE BROMO IN HET TENGGERGEBERGTE.

HERINNERING AAN EEN INDISCH UITSTAPJE.

MEER bekend dan het gebergte is de eenig werkende vulkaan in de groep van het Tenggergebergte in de Javasche residentie Pasaroean: „de Bromo”.

Wie op Java en in den Oosthoek geweest is, heeft ook Pasaroean bezocht, de hoofdplaats van het gewest, en een bedevaart — in de meer banale beteekenis van het woord — gedaan naar de door de heidensche bergbewoners als heilig aangemerkten Bromo. Brengt men niet den naam in verband met Bramah?

In een menschenleven komen episoden, welke de herinnering nimmer uitwischt; tot deze behoort een „trip” naar de Bromo.

Stelt u voor... och arme, niet dan gebrekkig en in zeer vage bewoordingen vermag worden weergegeven de indruk welke de Westerling verkrijgt bij de aanschouwing van dit grootsche natuurtooneel; zelfs een Alexander von Humboldt, die geniale natuurkenner en beschrijver, zou in die taak tekort geschoten zijn.

Het was van Tosari uit, het bijna 2000 meter boven den zeespiegel gelegen, welbekende sanatorium, dat de tocht naar de Bromo — een vast nummer op het program voor reconvallescenten, touristen en logés — ondernomen werd.

Tosari! Bekend in geheel en in... nu ja, bij velen in Nederland. Op de noordelijke helling van het Tenggergebergte (Tengger = hoogland) bereikt men van Pasaroean uit, Java's hoogst gelegen herstellingsoord — waaraan annex een hotel — via Pasrepan, de eerste pleisterplaats en Poespo, een reeds 2500 voet boven den zeespiegel gelegen acclimatisatiestation. Van deze laatste halte af wordt de reis doorgaans te paard voortgezet of ook wel per tandoe (draagstoel) wijl de weg nu vrij steil naar boven loopt. Al stijgende wordt dan de atmosfeer koeler en koeler, worden de uitzichten tegelijkertijd indrukwekkender, de lichteffecten verrassender. En de flora, schoon niet weelderiger, wel belangwekkender toch voor den opmerkzamen toerist, die hier coniferen ontwaart, welke hij niet verwacht had aan te treffen in dit tropische landschap.

Maar niet uitsluitend de natuur in dit heerlijk bergklimaat houdt 's menschen geest en zintuigen bezig, het is ook de Tenggeres, — uiterlijk enigszins afwijkend van den gewonen Javaan, — die in het „zweet zijns aanschijns” arbeidt in suiker- of koffieaanplant, en zijn woning met haar eigenaardige bouw, laag en langwerpig, met een deur maar zonder ramen!

Schilderachtig zijn ze gelegen, die Tenggeresche dessa's (dorpen) tegen de berghellingen; uniform van aanblik (zie afb. op blz. 510). Het zijn de woonplaatsen van hen die gehouden worden af te stammen van de oorspronkelijke bewoners van het rijk van Madjapait en als zoodanig de Madjapait'sche beschaving in haar laatste periode vertegenwoordigen.

Zoo komt, onder deze wisseling van tafereelen, nadat men ettelijke uren in den zadel doorgebracht heeft, toch niet moe, Tosari in 't zicht, op een afstand reeds, en het is alsof de „bickjes” het ruiken, zoo versnellen zij den tred bij de nadering van de laatste kampong welke in de nabijheid van het sanatorium ligt. Reeds is het eerste ziekenpaviljoen (veelal malaria-en leverlijders) voorbij en de laatste hooftje bestegen; in draf wordt het voorerf opgereden tot voor het hoofdgebouw van het hotel — men is ter bestemder plaatse...

Enkele oogenblikken daarna, in de achtergalerij van het hotel, wijdt het oog bewonderend over de omgeving en trekt binnen zijn kring en berg en land, en zee. Over Java heen aan de Noordelijke en Zuidelijke horizonten twee zilverne strepen: de Java-zee en de Indische Oceaan!... Rondomme bergen, bergen...

Morgen, morgen naar de Bromo!

Tosari! Bekend in geheel en in... nu ja, bij velen in Nederland. Op de noordelijke helling van het Tenggergebergte (Tengger = hoogland) bereikt men van Pasaroean uit, Java's hoogst gelegen herstellingsoord — waaraan annex een hotel — via Pasrepan, de eerste pleisterplaats en Poespo, een reeds 2500 voet boven den zeespiegel gelegen acclimatisatiestation. Van deze laatste halte af wordt de reis doorgaans te paard voortgezet of ook wel per tandoe (draagstoel) wijl de weg nu vrij steil naar boven loopt. Al stijgende wordt dan de atmosfeer koeler en koeler, worden de uitzichten tegelijkertijd indrukwekkender, de lichteffecten verrassender. En de flora, schoon niet weelderiger, wel belangwekkender toch voor den opmerkzamen toerist, die hier coniferen ontwaart, welke hij niet verwacht had aan te treffen in dit tropische landschap.

Het gezelschap, waaronder enkele dessa's die er nog iets meer aan verleenden dan een pittoreske noot, zetten zich in diens meer op de onbeweeglijke ruggen der nog soezende bergpaardjes, en,

onder begeleiding van eenige bedienden te voet — gangmakers — voorzien van flambouwen, trok de stoet, langzaam aan, het voorerf af... een mysterieus tafereel!

Aanvankelijk werd weinig gesproken — men trachtte — en met succes, de ongewone situatie zich in te leven — een enkele stem, vreemd opklinkend in de ijle morgenlucht, deed zich hooren met een klacht over een beuzeling met betrekking tot de uitrusting op den viervoeter maar dat was al... hoe zou het spoedig anders worden!

De „ups en downs” van den bergweg — en andere! — werden manmoedig door ons en onze lastdieren doorstaan en de gemoederen, gaandeweg meer ontvankelijk voor uiting van indrukken, voor mededeelzaamheid; er vormen zich clubjes, onwillekeurig, en hier en daar vloeit — hoewel niet vlot — het spraakwater met geluiden, welke zonderling contrasteeren met de schier gewijde stilte van den vroegen tropen-uchtendstond. Toch, van een algemeen discours geen sprake; die in dit berglandschap kalme rust, nauw onderbroken door het zacht geruisch der koel wuivende tjemara's (een soort Indische populier), de telkens wisselende gezichteinders, de aanblik van het frissche dauwbepaalde groen van boomen en van planten, van varens, orchideeën, lianen in talloze verscheidenheid en grootte... dit alles en zooveel meer wat de gadeloos-weelderige, overdadige, Indische natuur ten toon spreidt, het houdt te zeer gespannen ieders aandacht welke, bij wijlen, wordt afgeleid door het gezicht op een tegen de berghelling gebouwde Tenggaeresche dessa met haar typische woningen of door een in bewerking zijnden koffieaanplant.

Contouren van berg en dal en weg teekenen zich al scherper af nu de schemer geheel is weggetrokken, en meer en meer nadert men het naaste doel, den Moenggal-pas, een brok ringwal om den vulkaan Bromo heen. Dra torschen de gespierde, kittige, bergpaardjes hun menschenlijken last langs de laatste steilte op en reeds weergalmen de stemmen der voorsten in den stoet door het luchtruim met uitroepen van verbazing, bewondering... Dan, plots, als het gansche panorama voor aller oog ontrold is, verstommen de menschenlijke geluiden; — de natuur legt hier het zwijgen op!

Het is nu volop dag. In gouden licht der zon welker stralen nog koesterend aanvoelen, ligt in de diepte, als een woestijnplek, de Zandzee; in het midden daarvan de bergkegel Batok, op den achtergrond de Bromo, en ver, ver in 't verschiet, de Smeroe, Java's grootsten vuurspuwenden berg, zijn pluim van rook regelmatig stuwende in den hoogen aether. Verheven schouwspel! Eenzaam, — van eenig levend wezen geen spoor zoover het oog reikt, — toch niet doodsche waar de stralen van het „Oog des daags” de doode stof verlevendigen.

Men toeft als om den indruk dezer omgeving vast in het geheugen te prenten, om dan in de Dasar of Zandzee af te dalen langs het zeer steile bergpad. Deze wordt in galop doorgeschreden, de Batok voorbij, tot aan den voet van de Bromo, langs welks rug tot aan den kraterrand een reusachtige bamboeladder ten grieve der toeristen is aangebracht. Van dien rand blikst men in den diepen, trechtervormigen krater (afb. op blz. 511) met een middellijn van eenige honderden meters, als — om een actueel beeld te bezigen — in een immens grooten wond, in de aarde geslagen door een aantal Zeppelin-bommen!

Een held onder het gezelschap vat al zijn moed bijeen en waagt zich eenige passen naar beneden om zich van een versteend voorwerp meester te maken en het als souvenir mee te nemen; de overigen blijven angstig-nieuwsgierig in de diepte staren, waar tusschen spleten en steenklompen de stoom, als in een defecten monsterketel, een uitweg zoekt. Van tijd tot tijd wordt een grommend aardgeluid vernomen. Op aller gelaat weerspiegelt zich de indruk van dit luguber natuurtooneel, vol majesteit nochtans.

Intusschen volgt de zon haar baan — men voelt het aan den lijve — er wordt tot den terugtocht besloten. Met een gevoel van verruiming daalt men wederom in de Zandzee af; het maakt de tongen los, er komt stemming. De „mensches”, verlost van den ban waarin moeder Natuur hen gevangen hield, komen tot zich zelve; kwinklagen worden gewisseld en banale opmerkingen gemaakt... midden in de

NAAR DE BROMO.

EEN PAVILJOEN VOOR ZIEKEN EN HERSTELLENDE VAN HET SANATORIUM TOSARI.

Zandzee houdt men pic-nic! Aan spijs en drank wordt alle eer bewezen, dank zij de zuivere oprisschende berglucht van den langen tocht, en straks, den inwendigen mensch versterkt, keert men monter, onder huiselijk-gezelligen kout, huiswaarts.

De zon was reeds lang het zenith ^{* * *} voorbij toen wij in het Sanatorium terugkwamen. Totdat we — vroegtijdig — ter ruste gingen, bleef het uitstapje schering en inslag van de gesprekken. Een enkele zondert zich af, maakt aantekeningen...

Dan, als de dag ten einde is, strekken zich de ledematen en vallen de leden over de moede oogen. Maar tot in den slaap blijft het geestesoog het beeld van den dag aanschouwen, het beeld van de Natuur in haar opperste majesteit!

De Bromo-dag is een herinnering voor het leven.

VAN DER BRUGH.

SCHETSJES UIT DE OOST.

EEN AVONTUUR VAN JOHN CHINAMAN.

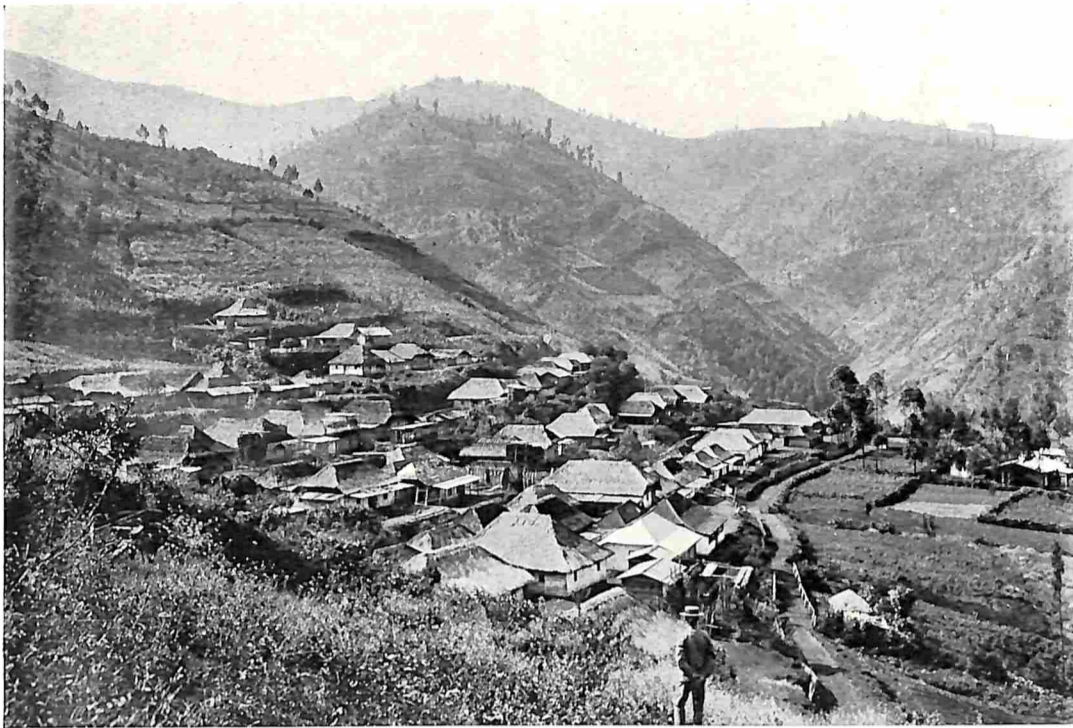
Keting, keting... een vreemd geluid in het oerwoud! Jan Chinees liep, zijn koelie met de manden koopwaar achter zich aan, over 't boschpad, om de verst afgelegen kampongs van 't noodige te voorzien. De weg was lang en dus verveelde de bedrijvige koopman zich een beetje. Ter afleiding beproefde hij een nieuw deuntje op z'n rammelaar. Een oude koningstijger, al wat stram en stijf en dus hongerig, daar hij niet meer voldoende bemachtigen kon, had z'n morgenslaapje niet kunnen doen, juist door dat knagend gevoel in zijn maag, en daar hem 't spreekwoord: „qui dort dine,” blijkbaar onbekend was, ging hij eens kijken, wat dat rare, langzaam naderend geluid te beteekenen had; je kon nooit weten, misschien viel er wel wat te bikken.

En jawel, een glundere Chinees is niet te versmaden. Dat was nu een ontmoeting, waarvan onze hemeling niet terug had. Een wapen had hij niet, behalve zijn pajong. Dit meubel in de rich-

NAAR DE BROMO.

TOSARI, HET WELBEKENDE HERSTELLINGSOORD EN HOTEL IN OOST-JAVA, MET DAARVOOR GELEGEN KAMPONG (BUURT).

DESSA LEDAK (TOSARI). NAAR DE BROMO. EEN TEGEN DE BERGHELLING GELEGEN TYPISCH TENGGEREESCH DORP.

ting van zijn belager houden, was 't werk van een oogenblik, maar nu zag hij niet meer wat deze van plan was; dus deed hij z'n zonnescherm dicht, schrok van 't beest daar vóór hem, deed 't scherm weer open, en zie daar: je reine wisselstroommotor!

De tijger, reeds op z'n hoede door 't vreemde geluid, vond dit heelemaal een angstig iets, en met de staart tusschen de beenen nam hij afscheid, van schrik den honger vergetend.

Keting, keting, klonk 't weer in 't bosch en zegevierend, met z'n pajong boven 't hcofd, den koelie met de op en neer zwiependen manden achter zich, schreed het gele gevaar verder, genievend van het nieuwe wijsje op z'n klontong, dat hij nu te pakken had.

WILLY.

WILDE ROZEN.

„P AS op, je zult je vingertjes bezeren!”
„Geen nood, ik ben voorzichtig!”
„Wacht even, ik zal je helpen! Met een mes zal het beter gaan!”

Hij diepte zijn zakmes op en sneed de gedoornde takjes voor haar af, ze leggend in haar uitgestrekte handen.

„Heb je nu genoeg?”

„O ja, zóó is het goed!”

Zorgzaam strippte hij met zijn mes de scherpe stekeltjes van de onderenden der stelen af, zoodat zij ze zonder gevaar zich te prikken tot een bouquet bijéén kon voegen.

„Zijn ze niet lief?” vroeg ze verrukt, de bloemen van zich afhoudend, om ze beter te kunnen bewonderen. „Kun je je iets fijners voorstellen dan deze wilde roosjes?”

„Ze zijn heel lief!” prees hij. „Maar ik zie ze liever aan de haag dan afgesneden!”

„Hè, waarom?”

„Ik weet niet; ze ranken dan zoo sierlijk langs het groen; dat bevalt mij beter dan het omhoogsteken, dat ze nu doen.”

Eventjes teleurgesteld, bekeek zij opnieuw den bloemenschat in haar handen.

„Au!” liet zij hooren.

„Toch nog geprikt? Laat eens zien? Ik zal het arme vingertje afkussen!”

Hij drukte zijn lippen op het roode plekje, door een verraderlijk puntje veroorzaakt; zijn hoofd weer opheffend, vroeg hij lachend:

„Doet dat je niet denken aan vroeger?”

„Ja!” gaf zij toe. „Het is niet de eerste maal, dat je mij afkust als ik mij pijn doe.”

„Je was verbazend kleinzeurig, dat herinner ik mij wel!”

„En jullie, jongens, altijd erg ruw en wild!” pruilde zij, haar onderlip met kindergebaar vooruitstekend.

„Maar het is niets!” troostte hij. „Zoo'n klein, fijn popje als jij bent, mag gerust kleinzeurig zijn! Weet je wel, dat je lijkt op de bloemetjes, die je in je hand houdt? Even lief en teer en schuchter en steunbehoevend?”

Zij wilde even in opstand komen tegen zijn ietwat geringschattende meening over haar, maar toen zij den vriendelijken, zachten blik uit zijn oogen ontmoette, sloeg zij de hare neer en voelde een blosje naar haar wangen stijgen.

„Zullen wij terugkeeren?” vroeg zij gewild-luchtig, om haar lichte verwarring voor hem te verbergen.

„Dat is goed!” sprak hij ongedwongen. „Ik zal je thuis brengen.”

„Oòk al net als vroeger!” lachte zij.

„Wat was je altijd bang alleen, vooral 's avonds!”

„Nu niet meer, hoor!”
„Kom, hou je maar niet groot! Ik durf wedden, dat je ook nu nog geen heldin bent!”

„Weet je nog, hoe ik schreeuwde, als er een koe op den weg liep?”

Zij keerden de rijk-bloeiende rozennaag den rug toe en liepen langzaam terug naar den grooten weg, die hen naar huis voeren zou, vertrouwelijk samen pratend en herinneringen ophalend uit hun kinderjaren; hij regelde zijn lange passen naar haar vlugge, lichte trippelstapjes en zag met welgevallen neer op het zachtblozende gezichtje met de heldere, grijze oogen, die onder het babbelen herhaaldelijk naar hem opgeslagen werden; zij droeg voorzichtig de bloemen in haar beide handen.

Bij het hekje van den kleinen pastorie-tuin nam hij afscheid van haar.

„Ga je niet mee naar binnen?”

„Neen, ik heb geen tijd!”

„Heb je het zoo druk?”

Een spot-tinteling vonkte in de grijze oogen.

„Lach maar!” verdedigde hij zich, zijn horloge uithalend. „Ik moet in opdracht van Mama gasten van den trein gaan halen; ik zal bepaald hard moeten rijden, om op tijd te komen, zoo lang heb ik mij opgehouden met een bloemenplukkend meisje, dat mij tot dank voor mijn hulp bespot!”

„Arme jongen, ga dan maar gauw! Komen er veel gasten dezen zomer?” vroeg ze nog, het hekje, dat hij voor haar openhield, binnendraaiend.

„Massa's! Adieu, tot spoedig ziens!”

„Adieu!”

Zijn vaste, vlugge voetstappen klonken over den harden, drogen weg; zij trad door de openstaande waranda-deuren de huiskamer binnen en glipte, blij, dat haar moeder, die om haar lang uitblijven mogelijk knorren zou, er niet was, naar boven, naar haar eigen, lief, zonnig kamertje aan den voorkant van het huis; aan het raam tredend, zag zij bij de kromming van den weg nog een glimp van de forsche figuur van haar geleider, die zich huiswaarts haastte.

Zij spreidde haar bloemen uit op de tafel en schikte ze daarna met behendige vingertjes, hier even duwend, daar wat trekkerd, in verschillende vaasjes, die leeg, met gapende monden, om vulling schenen te vragen.

Onder het bedrijvige gebeweg van haar handjes gingen haar gedachten voortdurend, alsof ze weigerden dat onderwerp los te laten, terug naar den vriend van haar kinderjaren, die haar zoo-even verlaten had met een vriendelijk-gemoedelijk: „Tot spoedig ziens!”

Zoolang zij zich herinneren kon, was Arnold van Rheede haar vriend geweest; toen zij, heel klein meisje nog, met waggelende stapjes vanuit den tuin den weg opdribbelde, haar handje in de stevige hand van haar ouderen broer, was het Arnold, die met groote-jongens-trots haar andere handje vasthield en haar veilig geleidde; voor het eerst naar school gaande, bang en verlegen temidden van de rumoerige bende, die het school-erf vulde, zocht zij haar toevlucht bij Arnold, die zijn speelkameraadjes in den steek liet, om zijn klein vriendinnetje te beschermen en zijn: „Stil maar, Stannie, ik zal wel op je passen!” was voldoende, om haar angst te bezweren.

Zij huldte bittere tranen van eenzaamheid bij het vertrek van haar broer en Arnold van Rheede naar de stad, waar zij hun studie aan de academie zouden beginnen; langzamerhand wende zij eraan en verheugde zich op de vacaties, waarin zij weer als van ouds elkanders gezelschap zochten en veel genoegelijke uurtjes tezamen doorbrachten.

Maar in de laatste jaren had Arnold zijn vacaties aan reizen en trekken besteed, zich nu en dan eens een paar dagen vertoonend op het groote landgoed van zijn vader, dat hem eenmaal geheel toebehooren zou; nu echter scheen hij, na afgestudeerd te zijn en gedurende geruimen tijd zijn reislust botgevierd te hebben, van plan, zich te nestelen in het statige, oude huis, dat van geslacht tot geslacht in de familie van Rheede was gebleven.

Onmiddellijk na zijn aankomst had hij zijn vrienden in de pastorie opgezocht en den ouden, vertrouwelijken omgang met zijn gulle, eenvoudige hartelijkheid weer in het leven geroepen: het was, alsof hij niet weg was geweest, meende Stannie, alsof hun verhouding dezelfde was gebleven ondanks lang gescheiden zijn en toch...

In de eenzaamheid van haar kamertje bloosde het meisje, alsof zij op een verkeerde daad werd betrapt: haar vingers beefden, onhandig prikte zij zich opnieuw aan een achtergebleven stekeltje; zij bracht haar vingers met een onwillekeurig gebaar naar haar mond; daarna bekeek zij aandachtig dat andere roode vlekje, klein als een speldeknoopje, waar hij met broederlijke teederheid zijn lippen op had gedrukt, en het scheen haar, alsof daar in voor haar alleen zichtbaar schrift iets heel schoons en lieflijks geschreven stond.

„Kind, wat heb je een rommel gemaakt!” deed haar moeders

stem haar opschrikken; zoo diep was haar peinen geweest, dat zij het openen van de deur in 't geheel niet had gehoord.

„Rommel?” herhaalde ze vaag.

„En dat voor wat bloemen!”

„Vindt u ze niet mooi?”

„O ja, heel mooi, maar ze zijn zoo teer, ze verwelken zoo gauw, je zult er niet veel plezier van hebben!”

Met een plotselinge, onverklaarbare triestigheid bekeek Stannie de arme Flora's kinderen, door haar zelfzucht tot spoedig afsterven gedoemd; ze lachte die vreemde gewaarwording weg.

„Kom je beneden, om de koffietafel te dekken?”

„Ja Moe, ik kom dadelijk!”

De trap afgaand, dacht zij eraan, dat Arnold haar bij een wild roosje vergeleken had, maar ook hij vond het afsnijden van die teere, schuchtere bloempjes jammer; hij zag ze liever in haar eigen, natuurlijke omgeving.

Twee dagen later kwam er vanuit het „heerenhuis”, zooals de dorpingen de woning van den ouden baron noemden, een vriendelijke uitnodiging voor de domineesfamilie, om den avond te komen doorbrengen temidden van het vroolijke gezelschap, dat als gewoonlijk in de zomermaanden het gastvrije huis bevolkte; een dergelijke uitnodiging was volstrekt niets vreemds, de verstandhouding tusschen heerenhuis en pastorie was zeer vriendschappelijk en welwillend, en reeds als klein meisje was Stannie een welkome gast geweest, als Arnold haar en haar broer haalde, om te ontkomen aan de verveling van zijn eenig kind zijn.

En toch klopte ditmaal Stannie's hartje onrustig bij het vooruitzicht in den deftigen kring te treden, waarin hij thuis behoorde, zij alleen maar welwillend ontvangen werd; nimmer tevoren had zij dezen eigenaardigen schroom gevoeld; zij dacht erover, om onder een of ander voorwendsel thuis te blijven, maar ze begreep, dat zij daarmee aanleiding geven zou tot vragen, waarop zij het antwoord zou moeten schuldig blijven; ze wist immers zelf niet, wat er in haar omging; ze wist alleen maar, dat alles anders was geworden dan vroeger, al kon ze het „hoe” en „waarom” niet vinden.

Zorgzaam kapte zij haar zijig blond haar, dat in kleine lokjes langs haar voorhoofd viel en trok een licht, nog weinig gedragen japonnetje aan, dat haar figuurtje met de nog kinderlijke lijnen lief uitkomen deed; van opwinding waren haar zacht-geronde wangen rozig getint.

„Keurig!” prees haar vader, toen zij beneden kwam. „Ik ben werkelijk trotsch op mijn dochtertje!”

„Zou je niet wat muziek meenemen?” vroeg haar moeder.

„Nee, nee!” weerde Stannie angstig af. „Dat hebben ze immers niet eens gevraagd!”

„Maar bij vorige gelegenheden...”

„Nee, dat gaat niet!” besliste de dominee. „Als men haar erom gevraagd had, was het een ander geval, maar nu gaat het niet.”

Tusschen haar ouders in legde Stannie den korten afstand af en betrad de oprijlaan, die recht op het huis toeliep, zoodat men vanaf het terras de aankomenden spoedig bespeurde. Arnold van Rheede kwam ze met vriendelijke welkomstwoorden tegemoet.

Vroolijke drukte scheen het gehele huis te vervullen; de meesten der gasten waren jong en levenslustig, er steeds op bedacht, hun tijd zoo aangenaam mogelijk door te brengen en wat nieuws te verzinnen, waarvan afleiding en vermaak te verwachten was; terwijl de ouderen rustig op het terras bleven zitten praten, bewonderend de rood-gouden tinten, waarmede de ondergaande zon de lucht verfdde, drentelden de jongere leden van het gezelschap den tuin in langs de broeikassen en de stallen naar den kleinen vijver, waarin twee smeteloos witte zwanen statig rond-dreven, als wilden ze, vóór de donkere van den nacht ze omving, zich nog éénmaal in volle pracht vertoonen.

Arnold van Rheede geleidde een mooi, slank meisje, wier trotsch hoofd gekroond werd door een weelde van golvend goudbruin haar, glanzend in het avondlicht; haar rechte, fiere houding deed haar een vorstin gelijken in de oogen van de kleine, schuchtere Stannie, die zich telkens Arnold's hartelijke woorden en zijn stevigen handdruk bij haar komst herinneren moest, om opgewekt te kunnen blijven en op de haar eigen lieve, bescheiden manier aan het algemeene gesprek deel te nemen.

„Kijk eens!” riep een der jonge meisjes uit. „Wat een prachtige wilde-rozen-struik daar tusschen de andere struiken in!”

„Mooi!” bewonderden een paar stemmen en Stannie's oogen zochten die van Arnold, om daarin de herinnering te lezen aan hun morgenwandeling twee dagen geleden,

maar hij wendde ze niet naar haar toe; hij keek voortdurend het mooie, groote meisje aan, alsof hij alleen maar belangstelde in wat zij dacht en zeide.

„En u, freule Ottilie,” vroeg hij, „bent u niet evenals de andere dames in bewondering voor de liefelijke wilde roosjes, die hier zoo kwistig bloeien?”

„O zeker!” deed zij onverschillig. „U zelf schijnt mij echter een minder geestdriftig bewonderaar van dit schoone!”

„Hoezoo?”

„U hebt er nauwelijks een blik voor over!”

„Dat is geen wonder!”

„Waarom niet?”

„Ik heb wat beters, om naar te kijken.”

„Wat beters?”

„O ja, veel beter!”

„U verbaast mij!”

Haar oogen blikten behaagziek in de zijne, terwijl zij vroeg:

„Mag ik ook weten, wat dat betere is?”

Arnold dempte zijn stem, maar Stannie's ooren vingen zijn antwoord met pijnlijke duidelijkheid op.

„Kijkt men naar een teer, schuchter, wild roosje, hoe liefelijk ook, als men een wonder-mooie roos, tot vollen bloei ontloken, in zijn nabijheid heeft?”

„U hebt werkelijk dichterlijken aanleg!” plaagde freule Ottilie.

* * *

Des avonds in haar kamertje verborg Stannie haar gezicht in een bos wilde rozen, die, treurig verlept en verkwijnd, in een groote vaas hingen, haar teer-roze blaadjes verfrommeld en vergeeld.

Nu pas wist zij, wat er vreemds in haar was geboren, nu pas, nu een stekende pijn daarbinnen het haar duidelijk maakte.

Zij hield zich voor, dat Arnold nooit anders dan een zusje, een beschermelingetje in haar had gezien, dat hem geen schuld trof, dat alleen haar eigen dwaze inbeelding dit leed over haar had gebracht. O, ze was verstandig—... ze sprak zich in, dat zij immers volstrekt geen partij voor hem was! Had zij dan aan trouwen met hem gedacht? Nee, nee, daarvoor was dat vreemde te vaag, te subtiel geweest! Ze begreep het immers nu pas!

Ze was verstandig en redeneerde met zichzelf, maar ze kon niet verhelpen, dat glinsterende tranen neervielen op de bloemen, die moeders voorspelling: „Ze verwelken zoo gauw!” bewaarheid hadden.

Arme wilde roosjes, waarom had zij ze niet in haar eigen omgeving gelaten?

ELISE RUTGERS.

De oudste dierentuin.

In Egypte is wel de oudst bekende verzameling van wilde dieren aangelegd en wel voor ongeveer 3500 jaren, onder de Pharao's, tijdens de regeering van Totmes I. Een dochter van dien heerscher deed de eerste dierentuin of menagerie bijeenbrengen. Zij rustte een groote expeditie uit naar Somaliland om daar levende wilde dieren te bemachtigen en die in de heilige tempeltuinen aan de boorden van den Nijl ten toon te stellen. Bij de opening van deze eerste vorstelijke dierenverzameling werden plechtige tempelfeesten gehouden en men vindt geboekstaafd, dat hij die gelegenheid 60000 wilde dieren in processie langs de rijen der godenbeelden werden gevoerd. G.

NAAR DE BROMO.
DE KRATER VAN DE BROMO.

HET HUIS EN DE KERK TE RHOON.

HET is een onmiskenbaar feit, dat er voor de Zuid-Hollandsche eilanden bezuiden Rotterdam weinig belangstelling bestaat. Uitgezonderd de landbouwer, die er een vruchtbare streek met intensieve bewerking zoekt, voel noch de natuurminnaar, die karakteristiek landschap vindt, noch de historicus, noch de bewonderaar van oude architectuur, noch de toerist (uitgezonderd dan enkele Rotterdammers, die naar Rijnsoord gaan) zich aangetrokken tot deze streek. Aan den eenen kant zal dit zijn oorzaak vinden in het weinig afwisselende van het landschap, dat het gewoon-Hollandsche karakter heeft zonder bepaalde karakteristiek, alleen mooi voor den fijner-voelenden, die over het gewone heen kan gaan. Aan den anderen kant heeft deze streek in de historie geen betekenisvolle rol gespeeld, zooals zoovele streken of dorpen of steden in ons land. Sinds is er nog een andere, minder feitelijke oorzaak, dat de belangstelling en van publiek en van beschrijvers niet groot is: de sterke opbloei van Rotterdam. Het is of dit geweldige proces de omgeving onbelangrijk doet zijn; het is of de concentratie op de toekomst het geringe verleden van de omstreken in het niet doet verdwijnen. Wat is, tegenover de ontzaglijke belangen van de uitbreidende wereldstad, de heel bescheiden historische pretentie der enkele oude dorpjes op het eiland tusschen Oude en Nieuwe Maas?

Juist in dat bescheidene ligt, zooals in zooveel gevallen, iets aantrekkelijks. Vooral wanneer bij het navorschen geleidelijk blijkt, dat er veel is, wat interessant en karakteristiek kan genoemd worden. Zooals b.v. van Rhoon, Poortugaal, Heenvliet, Huisten Donck. Wat weet „men”, wat weten zelfs de lezende menschen van Rhoon, dan dat men vanuit de tram een oud kerkje ziet; van Poortugaal, dan dat Maasoord er ligt; van Heenvliet, niets; van Huize ten Donck, dan dat men er vanaf de Lek een groot bosch met reigerskolonie ziet?

Toch hebben deze plaatsjes en heerlijkheden wel iets historisch, typisch, schoons, dat recht heeft op meer bekendheid:

* * *
Een lange, weinig interessante straat, met kleine, lage, afzonderlijk staande huisjes, een niet-aanlokkelijke dorpsstraat zonder boomen, dat is de eerste indruk, dien men van Rhoon krijgt. Maar aan 't eind van de straat komt de verrassing. De huizen aan den rechterkant houden op. Er komt ruimte, en iets achteraf staat 'n oud, blijkbaar zéér oud kerkje. Iets verder af, ernaast, wat dieper weg tusschen boomen, ziet men groote, witte muurvlakken, onregelmatig verbroken, hier en daar een torentje: de oude heerlijkheid, „ridderhofstad”, het „kasteel” van Rhoom. Met het oude „logement”, dat tegenover kerk en slot ligt, vormt dit dorp-einde, ongedacht, een historisch brokstuk temidden van, niét aan een verleden herinnerende dorpshuizen, wei- en bouwlanden.

Ongetwijfeld houdt deze eigenaardige ligging: lange dijk en dicht op elkaar staande belangrijke dorps-monumenten, verband met het ontstaan van Rhoon. Van het „ontwoekeren” aan het water, zoo dikwijls gekenschetst van Holland's ontstaan, is de stichting van Rhoon volgens de historische gegevens wel een typisch voorbeeld. Toen in 1199 (het jaar is nauwkeurig vermeld!) Diederik VII, elfde graaf van Holland, jonkheer Pieter van Duyveland met een leengoed begunstigde, had deze vooralsnog meer reden tot dankbaarheid voor de goede bedoeling des graven dan wel voor een waardevol bezit. Het leengoed toch was niets dan „een plaat in de Oude Maas”. Den eersten Pieter van Duyveland ontbrak het evenwel noch aan energie, noch aan arbeidslust, want de plaat werd ingedijkt en daarop een heerlijkheid gesticht. Niet onder den naam *Rhoon*, doch *Rheuen* of *Rheuden* of *Rhoden*. Geen naam dus, die in rechtstreeksch verband staat met het ontstaan. De legende zegt, dat bij de uitgifte van den eersten grond in het *Lis* een nest met zeven doode jonge hondjes (getijgerde brakjes) gevonden werd, welke alle zeven mannetjes of reutjes waren. Vandaar de naam *Rheuen* en vandaar het wapen van Rhoon: dwarse, spits-uitlopende roode strepen op een goud veld, waarop een getijgerd

brakje zit, „tusschen biezen en andere ruigens”. Naast deze legende wordt het meer aannemelijk geacht, dat de naam van het dorp dezelfde was als die der eerste bezitters. Waarmee evenwel het *ontstaan* van den naam niet verklaard is.

Op het ingedijkte land verrees natuurlijk een slot en werd een dorp gebouwd. Of beiden het tegenwoordige zijn, is niet vast te stellen. Want het dorp was een paar eeuwen daarna zeer vervallen en in een latere beschrijving wordt gezegd, dat het gebouwd is langs den Ouden Zeedijk. Van het slot wordt gemeld, dat het in 1432 gebouwd werd in plaats van een oud „kasteel”, dat afgebroken is geworden, wellicht zwaar geteisterd door den St Elizabethsvloed. Nog worden er overblijfselen van fundamenten aangetroffen in een diepe „waal”, ontstaan door dien vloed. Vermoedelijk houdt het bouwen van het dorp langs den ouden zeedijk oock daarmee verband, zoodat geen bepaalde dorpskom ontstond, doch wel een dorpscentrum met het slot, de kerk daar vlakbij en later, voor een der familieleden, het „huis te Pendrecht”.

De gestichte heerlijkheid was een ridderhofstad met de verschillende, dikwijls eigenaardige privilegiën daaraan verbonden. Behalve het *Jus patronatus*, de vrije benoeming van predikant, schoolmeester enz., had de vrijheer oock het „*Jus accrescendi*” of het recht van aanwas „en Vogelarije met een vogelkooy, alsook de Vrije Jagt en Vischerije, benevens het recht van naasting voor het naaste bloed — de Kooren, Vlas, Smal Krijtende en andere Tienden, alsook het Recht van de Wind, de Zeevonden en Veren”. Het slot zelf was gebouwd overeenkomstig de waardigheid van zulk een ridderhofstad. Er was een groote zaal, waarin de „Crimineele Vierschaar” reeds sprak. Er waren ramen met geschilderde wapens. Er was een gevangenis enz.

* * *
Veel van het toenmalige kasteel is verdwenen, doch het tegenwoordige huis bevat nog enkele herinneringen aan dien tijd. Uiterlijk is er veel veranderd. De grachten zijn grotendeels verdwenen en daarmee de ophaalbrug. Een kort oprijlaantje met een ijzeren hek is daarvoor in de plaats gekomen. Een aardig torentje verbreekt op aangename wijze de muurvlakken en het daken-aspect aan de voorzijde. De voorgevel is zeer eenvoudig: vlak, met rechthoek-ramen, zooals in den slechten tijd van de 18^e eeuw gebouwd werd. Veel interessanter is de achterzijde. Over het water heen ontwaart men hier een paar aardige, hoewel zeer eenvoudige trapgeveltjes, een meer gebroken daklijn en een tweede torentje. De verbouwing in 1598 zal aan het onregelmatige niet vreemd zijn: ook is

een latere verbouwing toen het huis in andere handen overging, zeer waarschijnlijk.

Van het innerlijke valt de grillige verdeeling der kamers op. Ofschoon het huis de laatste jaren niet geregeld bewoond wordt, is er nog een aantal fraaie meubelen in de verschillende vertrekken aanwezig. Ongetwijfeld allen uit den tijd na 1684, toen het geslacht Bentinck bezitter was. Er zijn verscheidene statige ouderwetsche ledikanten. In een der kamers is een sierlijk buffet en harmonieerend meubilair Louis XIV. In enkele kasten is een collectie Wedgewood aardewerk te bewonderen, ook antiek vaatwerk van geel en rood koper. Nog enkele prachtige lichtkronen en spiegels herinneren aan den vroegeren algeheelen praal en de wandversiering in den vorm van antieke gravures en van tal van portretten voert terug naar dien tijd. Onder die portretten is er een, levensgroot, van graaf Willem Bentinck, in het ornaat van den orde van den kouseband en de beeltenissen van de prinsen van Oranje van Willem I tot en met Willem IV.

Aanwezig zijn ook nog enkele fraaie, op glas geschilderde wapens van de ega's der heeren van Rhoon. Van den heer A v. d. Poest Clement te Poortugaal mochten wij de volgende opgave daaromtrent ontvangen:

1^e. Alveraard van Wielnesse, gehuwd met Pieter van Rhoon, leefde A^o. 1367.

2^e. Willemijne van Geldorp, gehuwd met Pieter van Rhoon, A^o. 1393.

Foto C. Steenbergh.

HET HUIS TE RHOON. TOEGANGSHEK.

3^e. Adriana Saijt, gehuwd met Pieter van Rhooon.

4^e. Margaretha van Weena, gehuwd met Pieter van Rhooon, A^o. 1455.

5^e. Anna van Grave, gehuwd met Pieter van Rhooon, A^o. . . 03.

6^e. Johanna van Schoonhoven, gehuwd met Pieter van Rhooon, A^o. 1535.

Een afbeelding van den platten grond van het kasteel benevens teekeningen van de wapens op de geschilderde glazen met hun kleuren en metalen, hun heraldieke sieraden en bijschriften (vervaardigd door wijlen den heer A. J. v. d. Poest Clement, destijds notaris te Poortugaal) zijn nog aanwezig in een der kamers van het logement: Het Wapen van Rhooon.

Als overblijfsel is voorts nog te vermelden de op blz. 514 afgebeelde oude, eikenhouten schouw in de groote keuken, met houtsnijwerk, voorstellende arabesken en vrouwefiguren. Ofschoon eenvoudig en zonder groote praal, doet deze schouw te midden van het tegenwoordige keukengerie met fornuis en gaslampje bijzonder monumentaal aan.

De gevangeniskelder is dichtgemetseld, maar de oude kerker boven op zolder is nog huiveringwekkend als in den tijd zijner bestemming. Aan de „Capel”, boven de rechtzaal, waar de Roomschen tot 1584 hun godsdienst-oefeningen hielden, herinneren nog twee reliefbeelden.

Weinig heerlijkheden zijn misschien zoo weinig van bezitters verwisseld als de ridderhofstad Rhooon. Tot 1684 was het in onafgebroken erfelijk bezit van de familie van den stichter: Duyveland van Rhooon. Zoo regelmatig was de opvolging dat door al de eeuwen heen (van 1199 af) de slotheer den voornaam Pieter had! Is er gewoonlijk weinig bekend van het meer particuliere leven der bewoners, door de nasporingen van mej. N. Alting Mees aan de hand van stukken in het Rotterdamsch gemeente-archief, krijgt men een interessanten kijk op de laatste periode der Duyvelands. Tijdens de reformatie bleven zij de katholieke kerk getrouw en ook later blijven zij ijverige voorstanders van de moederkerk. Ondanks bedreiging van verbanning steunden zij het katholieke deel der bevolking. Toen in het begin der 17e eeuw de onverdraagzaamheid minder werd, kreeg de toenmalige Pieter van Duyveland van Rhooon verlof om een Jezuiten Pater in dienst van huis en gemeente te nemen. De trouw aan den godsdienst had uit den aard der zaak tengevolge, dat er tusschen de kerk en de heeren een goede verstandhouding ontstond, zoodat de slotkapel buitengewone gunsten verwierf. In 1634 bepaalden de ouders, dat hun oudsten zoon steeds 200 gulden 's jaars aan de slotkapel moest besteden. Toen echter was de familie en daarmee het beheer reeds „en decadence”. De laatste jaren van het bezit vergingen in familie-veeten. De slotvrouw bracht den middag drinkende door. De verstandhouding liet te wenschen over.

In dien tijd kreeg de zoon bij den titel: heer te Pendrecht, een huis tegenover het slot, het tegenwoordige logement. De Nederlandsche Stad- en Dorp-Beschrijver zegt hiervan (1798): „een groot aanzienlijk Huis, met deszelfs extra groote Tuin, Boomgaarden en Plantagiën, hetgeen midden op het Dorp tegenover de Kerk staat: pronkende in deszelfs Frontespies met de Wapens van Rhooon en Dormaale, zijnde dit Huis door den Oudste Zoon van den heer van Duyvelande te dier tijd Heer van Rhooon en Pendrecht bij gelegenheid van deszelfs Echtverbintenis met de gravinne van Dormaale, geboore de Brouwel, gestigt, werdende hem de heerlijkheid Pendrecht, of liever den Titel daarvan door deszelfs Heer Vader ten Huwelijk geschonken”.

Na den dood van den vader werd deze Pieter bezitter en heer van Rhooon. Zijn ega, de burggravin Catharina Theresia de Bruxelles, burggravinne van Dormaale was (blijkens de studie van mej. Alting Mees) nog een graadje erger dan haar schoonmoeder, de vorige slotvrouw. Vooral na den middag was zij ongenietbaar. De logé's, neefjes en nichtjes werden „soodanich getracteerd, dat het onlydelic was”; haar neef „met een blanusjet of stock” in 't aangezicht geslagen tot hem het bloed langs de wangen liep. Heer Pieter herhaalde dit 's avonds nog eens. Waarom de nichtjes en neefjes

Foto C. Steenbergh.

HET HUIS TE RHOON, ACHTERZIJDE.

er nochtans logeerden, het is ons onbekend! En onbegrijpelijk! Want ook tegen haar zwager Jan van Rhooon had zij zulk een haat, dat zij diens kinderen (amper tien jaar, de jongste) 's avonds door gemaskerde personen liet geeselen, zonder dat „eenige offentiën” daartoe een bepaalde aanleiding waren....

De schuldenlast van dezen laatsten Pieter steeg inmiddels zoo aanzienlijk, dat de heerlijkheid van Rhooon en Pendrecht in 1684 bij executie werd verkocht. Het geslacht van Duyveland ging naar Brabant en stierf daar uit. De heerlijkheid kwam als erfelijk leen aan Wilhelm Bentinck, heer van Drimmelen, later graaf van Portland, den bekenden boezemvriend van prins Willem III. Tot 1830 bleef het in 't bezit der Bentincks. In dat jaar kwam het huis en de heerlijkheid door koop aan Anthony van Hoboken, den stichter van het bekende Rotterdamsche Handelshuis, aan wiens geslacht het thans nog behoort. De heer Edward van Hoboken (in 1913 overleden) was de laatste, die den titel van Heer van Rhooon voerde. Thans wordt de heerlijkheid als onverdeeld goed door een der leden van het geslacht van Hoboken beheerd.

Als een treffend voorbeeld van vroegeren, soberen, stijlvollen

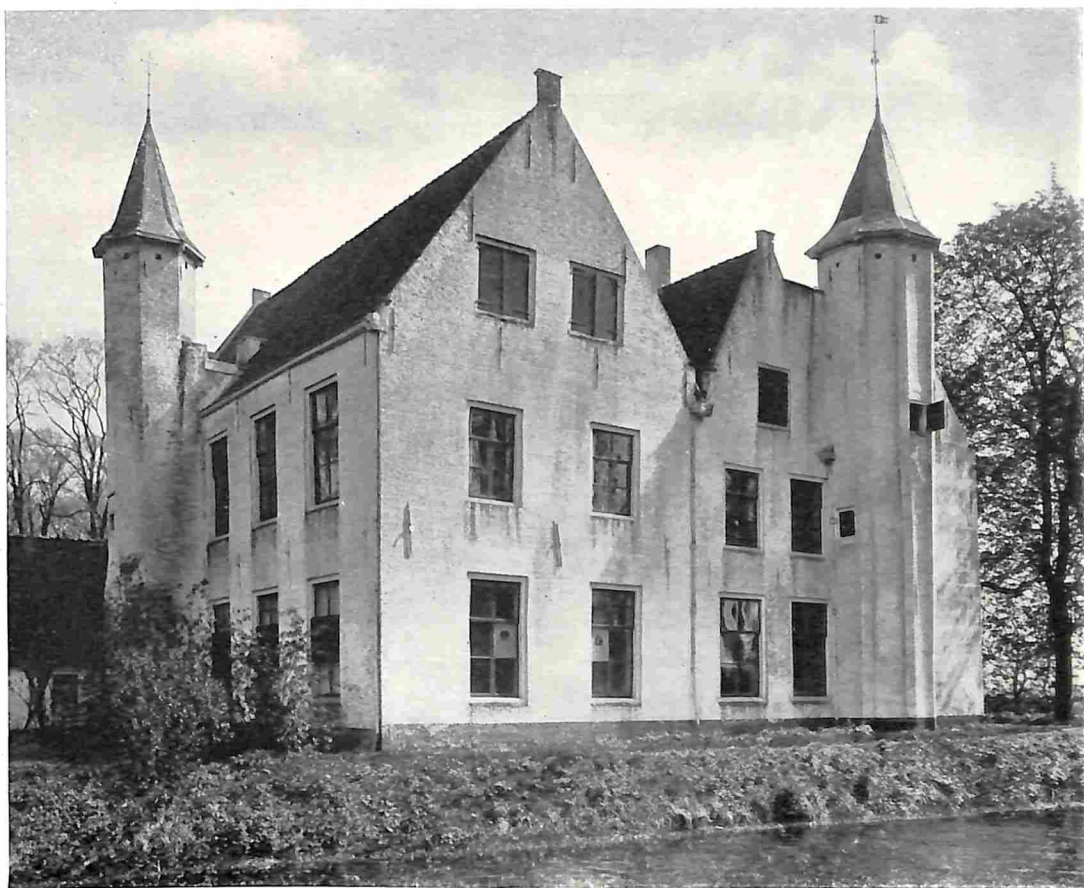

Foto C. Steenbergh.

HET HUIS TE RHOON, VOORZIJDE.

kerkbouw staat vlak bij het slot het dorpskerkje. Sober, rustig, streng bijkans: de toren, vierkant doch met fijnen spits, oprijzend uit het voorste gedeelte van het schip. De gothische ramen zijn zonder versiering. Het smallere koor sluit den achterbouw mooi af. De steunbeeren zijn logisch-eenvoudig. Hier en daar spreekt uit de verweerde, de mos-begroeiende steentjes waarlijk poëtisch de ouderdom. Gelukkig heeft een bevoegde hand over het verval gewaakt en is er hier en daar doelmatig hersteld. En in stijl gerestaureerd, toen in het begin dezer eeuw de toren verbrandde. Kon de spits vernieuwd worden en daardoor de bekoring van het kerkje behouden blijven, de oude klok versmolt tot een vormlooze klomp in de zengende vlammen. Zij was blijkens de opdracht een der laatste giften uit het geslacht van Duyveland. Die opdracht toch luidde: „Den Weldelegebore Heer Pieter van Roode, Heer van Rhoon en Penderrecht en de Weledele Gebore Vrouwe Elisabeth de Voogd van Reineveld, Vrouwe Utsupra. Anno 1650. Paris fecit.”

Is het uiterlijk goed bewaard, ook in het kerk-interieur zijn enkele belangwekkende overblijfselen. Direct valt de aandacht op de voor een klein, intiem dorpskerkje zoo pompeuse graf-tombe, achter in het koor. Twee sfinxen, uit wit marmer gehouwen, torsen een kist. Daarboven rijst statig een grafnaald van prachtig-gederd marmer. De top, welke het dak nadert, wordt gekroond door een „lijkbus”. Vóór de naald houden twee schreiende kindertje een kleed vast. Tegen de naald is, mede in wit marmer, het eenvoudige wapen der Bentincks aangebracht en daaronder de wapens der twee, hier begraven, gemalinnen van Willem Bentinck, graaf van Portland, nl.: Anna Villers, gestorven in 1710 en Jeanne Martha Temple, gestorven in 1721.

Het is niet de eenige herinnering aan het geslacht Bentinck Portland. Aan den koorwand prijken een drietal gave wapenborden met tal van wapens erop geschilderd.

Het kerk-interieur opzichzelf is sober, als het uiterlijk. Zonder bijzondere schoonheid geven toch de eikenhouten preekstoel, het doophek en het gestoelte voor den Vrijheer, met het geheel besloten dak een harmonischen indruk.

Hoe zou in dit kerkje de stemming winnen, wanneer een zacht getemperd licht door tenig geschilderd glas het scherpe en door al de witheid ecnigszins koude licht van het helle, kleurlooze glas verving! Hoe zou de atmosfeer, de afgeslotenheid, zoo treffend soms in kleine kerkjes, ook hier meer dan nu tot haar recht komen!

Augustus 1917.

Overneming verboden.

C. V. JR.

Uit de oudere cultuurgeschiedenis van het paard.

DE allereerste vorm, waarin de mensch het paard gebruikte, was de meest prozaïsche, die zich denken laat. Voordat n.l. het paard als huisdier gebruikt werd, bewees het den mensch als *jachtdier* reeds goede diensten. Iets dergelijks vindt men trouwens bij de andere huisdieren ook.

Wij weten, dat het gebruik van paardenvleesch als menscheijk voedsel, voorkwam bij de meeste oervolkeren van Azië, (speciaal bij de Perzen), alsook bij oorspronkelijke volksstammen in Europa. In geringere mate bleef dit gebruik zelfs tot in de Middeleeuwen in zwang in verschillende Europeesche landen en werd eerst uitgerooid, toen de kerk het eten van paardenvleesch

Foto C. Steenbergh.

HET HUIS TE RHOON.
DE OUDE SCHOUW IN DE KEUKEN.

als een overblijfsel van „godslasterlijk heidendom” verbod. Later is men, zooals ieder bekend zal zijn, weer min of meer tot het „heidendom” teruggekeerd, wat de samenstelling van het vleeschmenu aangaat! — Overblijfsels van maaltijden, waarbij paardenvleesch gebruikt werd en die duizenden jaren geleden gehouden werden, zijn veelvuldig gevonden, in den vorm van halfverkoolde en met primitieve, stompe gereedschappen gespleten paardebeenderen. Het paard uit die dagen was klein en gedrongen van bouw en sterk en ruw behaard.

Het is niet bekend, wanneer de mensch voor 't eerst begon, het paard van jachtdier tot huisdier te promoveeren. Men weet echter uit vondsten, dat in den tijd der paalwoningen, althans der latere, het paard, zij het dan ook slechts in geringen omvang, als *rijdier* gebruikt werd. Bij deze vondsten bleek bovendien, dat teugels, zadels enz. reeds toen in hoofdtrekken waren zooals thans, alhoewel de uitvoering nog zeer primitief was.

Van het eerste gebruik van het paard als *rijdier* in den oorlog berichten ons de Indische goden- en heldensagen, alsook oude Perzische geschriften. Hier vindt men tevens het offeren van paarden vermeld, een gebruik, dat ook nog later, bij de oude Germanen gevonden wordt en dat duidelijk doet uitkomen, welke groote, religieuze beteekenis men aan het paard toenmaals toekende. Ook in oude Chineesche heilige boeken wordt het gebruik van het paard als *rijdier* vermeld en wel met opgave van het tijdstip waarop dit ongeveer voor 't eerst geschiedde. (n.l. circa 2000 jaar v. C.). De oude Aziatische volkeren, Scythen en Parthen, waren zeer bedreven in de rijkunst, waaraan ze hunne sterkte in oorlogen voor een groot deel te danken hadden. Babylon en Ninivé, alsook oude Perzische steden, waren door hun paardenteelt bekend. Bij vele der hier genoemde volkeren werd het paardentuig dikwijls als een onderwerp van kunst beschouwd, terwijl er ook veelal de zede bestond, het paard bij den dood van den bezitter mede te begraven. Eeuwen later vond men deze zede nog bij de oude Germanen en in Rusland zelfs nog in de Middeleeuwen.

De beste vriend, die het paard van oudsher gehad heeft, is echter de Arabier geweest, die in dit dier een geschenk van Allah zag, dat den mensch uitsluitend gegeven was, om er op te rijden. Overigens was in Arabië de kameel het belangrijkste *rijdier* en deze is daar zelfs heden nog niet geheel door het paard verdrongen.

Evenals de Arabieren, gaven ook de Grieken aan het paard een goddelijke oorsprong. Volgens een Grieksche sage gaf n.l. de zeegod Poseidon, in een wedstrijd met Athene, den mensch het paard ten geschenke. De Grieken hebben echter de rijkunst slechts weinig beoefend en voor oorlogsdoeleinden zelfs bijna in 't geheel niet.

De oorlogsrijkunst ontwikkelde zich sterk bij de Romeinen.

Tot nu toe is geen gewag gemaakt van het paard als *trekdier*. Het gebruik voor trekdioeleinden kwam ook werkelijk later dan dat voor *rijdier*doeleinden, alhoewel het ook reeds zeer oud genoemd kan worden. De oude Perzen hielden het eerst wedrennen van met paarden gespannen wagens. De Chineesche sage wil o.a., dat de uitvinding van den wagen, alsmede van het africhten van het paard tot het trekken er van, toekomt aan keizer Hoang-ti. In den bijbel worden de paarden en wagens van Pharao vermeld.

Op zeer oude Aziatische ruïnes zijn voorstellingen *en relief* gevonden, die op het paard betrekking hebben. Opmerkelijk is daarbij, dat men het paard er òf als *rijdier* òf als *trekdier* voor oorlogswagens vindt afgebeeld, doch nooit als *trekdier* voor gewone wagens.

Foto C. Steenbergh.

HET HUIS TE RHOON, VAN HET ZUIDOOSTEN GEZIEN.

Daaruit kan men afleiden, dat het paard bij de volkeren, waarvan de genoemde ruïnes afkomstig zijn, niet voor het trekken van wagens, met uitzondering van oorlogswagens, gebruikt werd. Daarvoor dienden de trekossen. Hetzelfde geldt ook voor de Germaansche volkeren tot diep in de Middeleeuwen. Het paard gold te edel voor het ordinaire werk der trekossen, de oorlog nog voor iets hoogstaands!

Bij de Grieken werd het paard, zooals reeds vermeld is, bijna niet als rijdier in den oorlog gebruikt; wel daarentegen voor het trekken van oorlogswagens.

Waarschijnlijk hebben de Grieken de oorlogswagens en de paardenbespanning van de Egyptenaren overgenomen. Deze laatste zijn overigens vermoedelijk betrekkelijk laat (circa 1800 v. C.) tot het gebruik van het paard, als huisdier overgegaan. Vóór dien tijd komen n.l. in Egypte nergens afbeeldingen van paarden op bouwwerken enz. voor.

De Romeinen, die zich, zooals boven is medegedeeld, reeds met de ontwikkeling der rijkunst verdienstelijk maakten voor het verdere gebruik van het paard in dienst van den mensch, hebben ook voor het eerst het paard, voor het trekken van personenwagens, in de plaats van den os gesteld.

Aan paardenteelt deden de Romeinen echter niet veel. Hunne paarden maakten ze gewoonlijk in oorlogen buit of kochten ze van andere volkeren, zooals Galliërs en Germanen. Daarentegen schreef de oude Grieksche schrijver Xenophon reeds een werk over paardenteelt en paardendressuur, dat heden zelfs nog veel bruikbaar bevat.

Nu ik bij de Romeinen gekomen ben, meen ik goed te doen, de *oudere* cultuurgeschiedenis van het paard af te sluiten. Misschien over de latere hippologie wel eens in een ander artikel.

GERLOF KALMA.

BESCHRIJVINKJES.

HET FEEST VAN DE HERFSTPRINSES.

De Herfstprinses zal een groot feest geven.

Reeds in het eind van Augustus, toen de regenstormen door de langer wordende nachten holden, liepen er geruchten over.

En half September, toen de zonnige stilte neerdaalde, heeft zij de uitnodigingen rondgestuurd.

Dat heeft groote ontroering gewekt in beemd en bosch. Dadelijk begonnen in alle boomenfamilies de voorbereidingen om naar de laatste mode gekleed uit te komen. En begin October waren de meesten gereed.

Veel kleuren worden er gedragen en veel sieraden van koralen en edelgesteenten.

De lijsterbessenstruik heeft zich vol gehangen met roode koralen. Men denkt, dat zij koningin van het bal worden zal, ijverige spinnen zijn in grooten getale aanwezig om haar een ragfijn balkleedje te weven.

De geldersche roos, die nog schoonere roode parelen bezit, maar niet zoo opzichtig veel, is een beetje jaloersch. Toch heeft zij besloten haar distinctie te bewaren.

De wilde wingerd lanceerde een weinig-gedragen rood, overdauwd met kleine paarse bessen.

De braamstruiken vonden één kleur van sieraad niet mooi genoeg, en behingen zich met broches in zwart, rood en groen; en een enkele draagt zoowaar nog bloesems, alsof het een zomerfeest zal worden.

Rank en fijn is de nachtschade met een enkelen donkeren parel hier en daar op haar luchtig kleed.

De duindoorns denken het te winnen met een beroep op het nationaliteitsgevoel, en dosten zich uit met kwistig-veel oranjebolletjes.

De sneeuwbes besloot zich van al die fleurigheid te onderscheiden door enkel witte parelen van het zuiverste water te dragen.

De kastanjes en de beuken maken er een zaakje van, en bieden heerlijke steenen te koop.

En thans meent iedereen dat het feest wel beginnen kan.

De groote zalen zijn geparfumeerd met rijpe geuren van een pittige essence, en het hooge zonlicht wordt kostelijk getemperd in blauwe wazen.

Ja, heusch, het bal kan beginnen. Maar waarom komt niet het vogelorkest, dat de balmuziek geven moet?

Misschien weten daar de dennen meer van. Zij kregen geen uitnodiging, en trokken zich daarom terug in zwijgende dicht aaneengesloten troepen. Zij gelijken een donkere, dreigende menigte die buiten wacht om het feest in de lichte zalen te verstoren.

Ook de eiken zijn ernstig, als altijd trouwens. Nu en dan laten ze ritselend een vrucht vallen, als een waarschuwend woord, als eene na lange overweging gerijpte gedachte.

Alleen hun Amerikaansche collega's, die niets schijnen te begrijpen van zoo'n Europeesch herfstfeest, gaan zich te buiten in een uitheemsch-wilde kleuren-orgie.

Sober echter zijn ook de elzen. Maar een enkele behing zich met een voile van heerlijke windende boekweit; en een andere sloeg zich een mantel van hobbellen om. Een beetje zwaar, maar welk een gedegen smaak!

Ach, waarlijk, waar blijft de muziek?

Een berkenboompje, dat haar slanke zilveren gestaltetje

omwulde met een ritselenden sluier van gouden muntjes, wordt moe van 't lange wachten en spreidt zichzelf een kostbaar tapijtje. 't Zal een weinig willen rusten.

De kastanjes en de beuken bedekken hun étalages van kostbaarheden met een bladerdek. Er komen geen koopers meer.

En het vogelorkest laat zich wachten.

Alleen veel eksters huppelen over de wegen, en soms hoonlacht er een aan den rand van zoo'n zwijgenden dennentroep. Zij hebben allen reeds hun aanzeggerspakje van wit en zwart aan, want zij weten maar al te goed hoe het afloopen zal, dat prachtig-voorbereide feest van de Herfstprinses.

CHR. A. J. VAN DER LINDEN.

Een weervoorspeller midden in de stad.

Wie het twijfelachtige genoeg heeft om in de onmiddellijke nabijheid van een electriche tramlijn te wonen, kan oor en oog oefenen om als weerprofeet op te treden. Bij het naderen van een tram acht gevend op den afstand, waarop het stommelende geraas van den wagen tot ons oor begint door te dringen, kunnen we daarnaar den vochtigheidstoestand der lucht buiten beoordeelen. Veel waterdamp in de lucht plant het geluid sneller voort dan droge lucht vermag. Verder kan men opletten welke

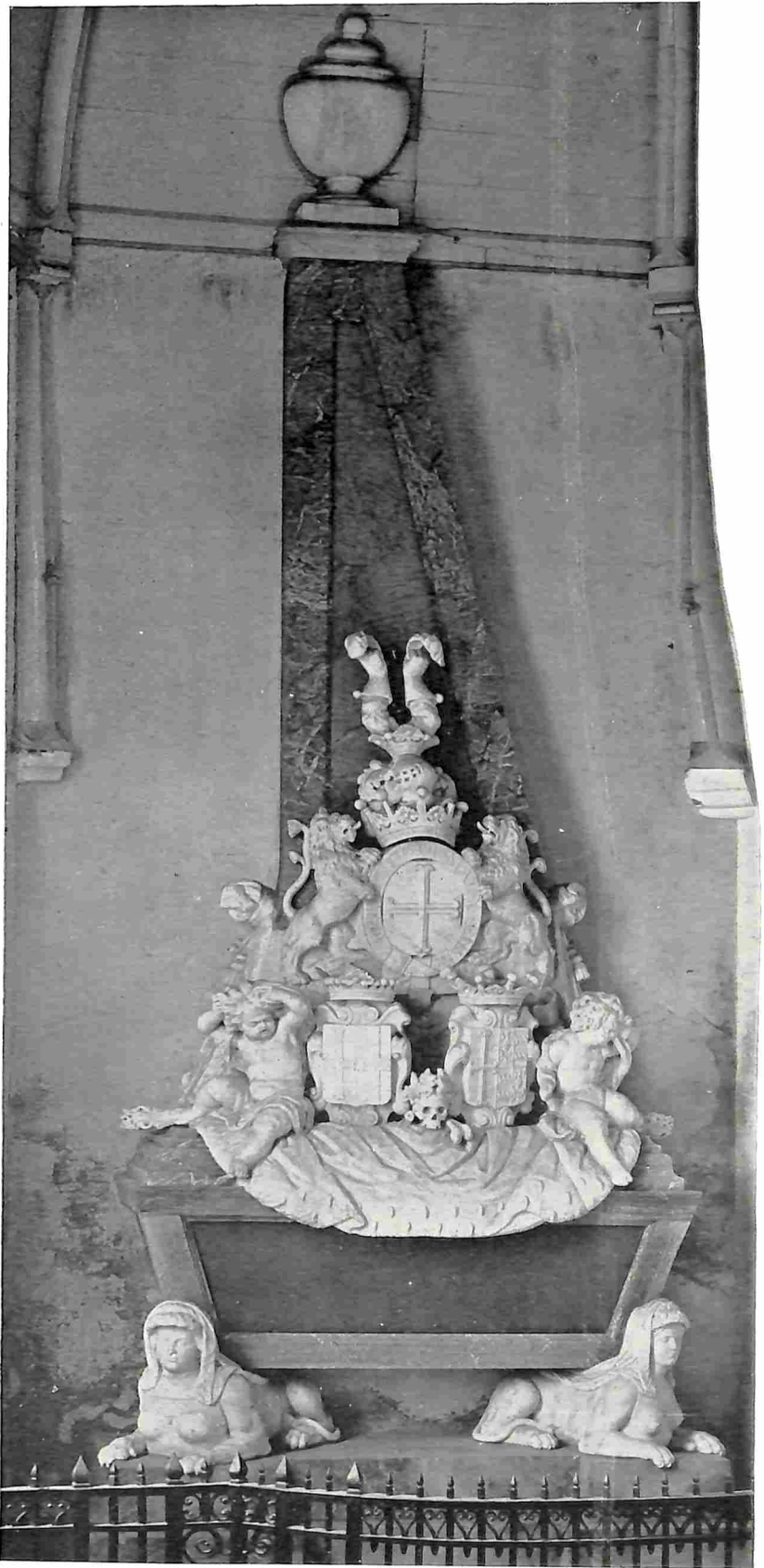

Foto C. Steenbergh.

DE KERK TE RHOON.
DE GRAFTOMBE VAN DE GEMALINNEN VAN WILLEM BENTINCK.

kleur de vonken hebben, welke bij het contact van den beugel langs den stroomdraad overspringen. Zijn die blauw, dan bevat de lucht weinig vochtdeelen en blijft het weer mooi. Groene vonken wijzen op waterdamp en naderenden regen, terwijl uit de witte vonken verandering van het weer te voorspellen is. Zoo lazen we tenminste in een Duitsch tijdschrift en wellicht vindt een aan zijn huiskamer en achter de ramen gekluisterde lezer afleiding door eens de proef te nemen of deze barometer betrouwbaar blijkt. G.

JACK DE ZANGER.

(Vervolg van bladz. 507.)

„Jazeker wel,” zei Jack. „Over en soldaten en schieten en al wat je maar bedenken kunt”.

„Zijn de tooneelspeelsters werkelijk zoo knap als ze zeggen?” vroeg Mary.

„Nou, als je ze niet van al te dichtbij bekijkt,” zei Jack. „Maar, zie je, de lichten, en de rouge en de poeder en de mooie kleeuren maken dat ze nogal knap lijken”.

„Dat geeft hun een groot voordeel”, gaf ze toe.

Mary had nog meer vragen over tooneelspeelsters, doch Davy stelde niet bijzonder veel belang in dit onderwerp, en zoodra hij derhalve de kans schoon zag, zei hij, terwijl hij het lederen étui bij het vuur van terzijde bekeek: „Ik heb nog nooit op de banjo hooren spelen”.

Direct haalde Jack zijn instrument voor den dag. Broer en zuster luisterden als onder betoovering. Nooit in hun leven hadden zij iemand ontmoet als Jack de Zanger. Hij had een voordracht, zooals banjospelers die meestal niet bezitten, en waartoe het grove instrument zich ook niet goed leent. Zonder haar aan te zien, zong hij Mary-lief minneliedjes toe, die een storm van gewaarwordingen in haar bewondering liet zij, zonder het zelf te weten, zien wat zij voelde, en Jack's hart klopte sneller bij wat hij in haar oogen las.

Eindelijk gewaarschuwd door de duisternis, sprong Mary op. „We moeten gaan,” zei ze hijgend.

Davy, die eerst onwillig was geweest om mee te gaan, ging nu nog minder graag weg. Doch de wenk, „dat vader boos zou zijn”, was voldoende om hem mee te doen gaan.

Jack hield Mary een oogenblik terug aan den rand der open plek. Hij liet nu de houding van den jovialen gastheer varen. „Ik kan vannacht beslist niet slapen,” zei hij snel.

„Ik evenmin”, mompelde zij. „Ik zal altijd maar moeten denken aan wat je verteld hebt van de theaters,” voegde zij er tamelijk doorzichtig bij,

„Als iedereen slaapt,” pleitte hij, „kom dan naar buiten. Ik zal je wachten. Ik moet je onder vier oogen spreken”.

Zij gaf geen antwoord, doch sloeg de oogen een oogenblik lang op naar de zijne, twee diepe, diepe poelen van verlangen; „wees goed voor me,” leken ze hem te smeeken. Toen vloog zij haar broer na.

Toen hij alleen was, werkte hij als een bever, en hakte hout, dat hij naar zijn vuur droeg. Onder de spanning der aandoening gaf hij zich instinctmatig over aan lichamelijke inspanning als uitlaatklep. Hij was meer geroerd dan hij zelf wel wist. Een uur later, toen het zoo donker was als het dien nacht maar worden zou, verwisselde hij den bijl voor de banjo, en na het instrument over den rug te hebben gehangen, ging hij er op uit.

Het jonge populierenkreupelhout strekte zich uit tusschen zijn kamp en het grasveld, dat de gebouwen van het fort omgaf. Toen hij aan den rand der boomen kwam, was het winkelgebouw het dichtst bij hem. Na de tusschenliggende ruimte snel te zijn overgestoken, stelde hij zich op in de schaduw van den hoek van het gebouw, vanwaar hij het huis van den factor kon bespieden. Een pad, dat afgezet was met jonge koolplanten en koolrapen, leidde van de voordeur naar

het hek in de omheining. De drie vensters van het huis die te zien waren, waren donker. Een eindje verder, achter het huis, waren de sleehonden der compagnie vastgelegd in lange rijen van hokken, doch er was weinig gevaar dat zij alarm zouden maken, want zij begonnen dikwijls verwoed te blaffen en te huilen zonder eenige andere naspeurlijke reden dan de onduidbare verveling van hun leven in den zomer.

Er is geen oogenblik van den dag op lagere breedten dat geheel overeenkomt met het sprookjesachtige schemerlicht, dat den geheelen nacht duurt, van het Noorden. De gloed van de ondergegaane zon verdwijnt niet geheel, doch gaat uur na uur om den noordelijken horizon naar het Oosten, waar het straks den terugkeer der zon aankondigt. Het is niet donker en niet licht. De wereld is dan spookachtig. Het lijkt het meeste op nachten thuis, wanneer de volle maan schijnt vanachter lichte wolken, doch met dit verschil, dat het hier het vloers is van een groot licht dat de wereld omvat, inplaats van de gedeeltelijke duisternis van een minder helder licht.

Jack wachtte, met zijn oogen vast gericht op de deur van het huis van den factor. Er bewoog geen blad. Er waren geen krekels, geen katydid's, geen boomkikkers om den nacht gezellig te maken, slechts het schreeuwen van een uil, en het verre huilen van een prairiehond, wat de stilte nog intenser maakte.

Het was koud en voor het oogenblik waren de muskieten ontmoedigd. De sterren fonkerden ijverig als wezens die het erg druk hebben.

Jack wachtte, zooals een jonge man dit s'avonds op een meisje doet, met ooren die zich inspannen om het ruisen van haar kleedje op te vangen, met spieren die trilden, en een hart dat luide in zijn keel klopte. De minuten sleepten de zich voort. Eenmaal begonnen de honden ontzettend te keer te gaan, en werden toen weder stil. Tallooze malen meende hij haar te zien, toch het was slechts bedrog van zijn verlangende oogen. Hij werd steenkoud en de moed begon hem te begeven. Als laatste hulpmiddel speelde hij het refrein van het laatste liedje, dat hij voor haar had gezongen, speelde het zóó zacht, dat niemand, die er niet speciaal naar luisterde, het waarschijnlijk zou hooren. De ramen van het huis stonden open.

Toen werd hij plotseling een gestalte gewaar die vanachter het huis verscheen, en zijn hart sprong op van vreugde. Hij verloor haar echter weder uit het oog, in de schaduw van het huis. Hij wachtte ademloos, en speelde toen een paar accorden. De gestalte verscheen weder, en ijde, steeds de schaduw houdend, op hem toe. Ze leek erg groot in de duisternis. Ze kwam over de open ruimte. Te laat zag Jack zijn vergissing in. Hij had nog juist den tijd zijn banjo achter zich te werpen, toen de man op hem aanviel

met een gesmoorden vloek.

Jack dacht aan een mededinger, en hij werd woedend. Hij verdedigde zich zoo goed hij kon, doch zijn slagen misten hun doel in de duisternis. De andere man was grooter dan hij, en werd gedreven door een vreeselijke, stille woede. Om zich voor de slagen van den ander te beveiligen, greep Jack hem aan. De ander schudde hem af. Jack hoorde het scherpe neerkomen van een slag dien hij niet voelde. De aarde sprong omhoog, en hij dreef heenen op den maalstroom der bewusteloosheid; wat daarna gebeurde was als het ontwaken uit een onduidelijken, boezen droom. Eerst had hij een gewaarwording alsof hij een lange, veelbewogen reeks stroomversnellingen op zijn brooze vlot afdreef, waaraan hij zich krampachtig vastklemde. Toen veranderde het tooneel, en leek hij te drijven in een spookachtig ledig. Hij dacht dat hij blind was. Hij stak de hand uit om te voelen waar hij was en zij kwam in aanraking met de koele, vochtige aarde, die bedekt was met stukjes tak en doode bladeren, en sprietjes veerkrachtig gras. De aarde was tenminste werkelijk, en hij betastte haar dankbaar, terwijl zijn overige lichaam nog in het ijle zweefde.

(Wordt vervolgd).

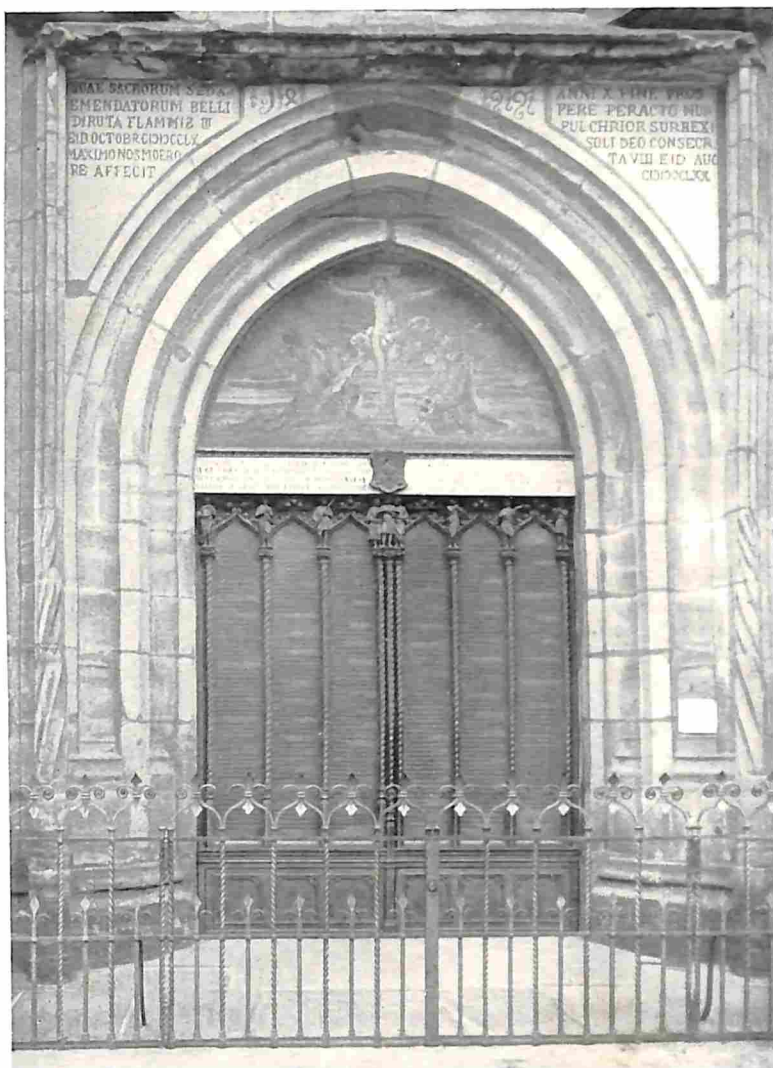

Foto Leipziger Presse-Büro.

DE DEUR VAN HET PORTAAL DER SLOTKERK TE WIT-
TENBERG, WAAROP LUTHER VIERHONDERD JAAR GELE-
DEN (31 OCTOBER 1517) ZIJN 95 STELLINGEN AANSLOEG, WAT
ALS HET BEGIN DER HERVOERING WORDT BESCHOUWD.

Nadere bijzonderheden geven wij in ons volgend nummer.